

Mo i Rana den 25.04.2017

Norges vassdrags- og energidirektorat

Postboks 5091 Majorstua

0301 OSLO

UTTALELSE TIL HØRING AV REVISJONSDOKUMENT FOR BJERKA- PLURAREGULERINGEN I RANA OG HEMNES KOMMUNER, OG LANGVATNREGULERINGEN I RANA KOMMUNE.

Rana Jeger- og fiskerforening viser til høringsbrev av 28.11.16 fra NVE og til høringsdokument utarbeidet av konsesjonæren Statkraft Energi AS der kravene fra Rana og Hemnes kommuner er kommentert. Videre viser vi til vår høringsuttalelse av 29.06.2010. Vi viser også til mail av 16.03.17 fra Ragnhild Stokker i NVE der vi vennligst innrømmes utsettelse med svarfrist til 01.05.17.

Generelle merknader:

Rana JFF er en av landsdelens aller største foreninger innen organisasjonen, og vi arbeider aktivt innenfor et bredt spekter av aktiviteter med tilrettelegging for allmennhetens muligheter for å drive med allsidige virksomheter innenfor jakt, fiske og annet friluftsliv. Det er derfor ganske naturlig at vi via våre aktive medlemmer kan danne oss et klart bilde av de langtidsvirkninger som vi nå ser av en av landets mest omfattende vannkraftutbygginger. Det er viktig å understreke at vi nå etter å ha sett virkningene av nesten 60 år med store naturinngrep i forbindelse med kraftutbygging, har et nokså bredt grunnlag for å konkretisere det som må betraktes som nåtidens oppfatning av balanserte vilkår som skal gjelde nå og for fremtidige vilkår i vår kommune. Dette gjelder både med hensyn til miljøvern, allmenn ferdsel, jakt- og fiskeinteresser og annet friluftsliv i områder berørt av vasskraftutbygging. NVE legger også dette til grunn i sine signaler til vannkraftkommunene.

Vannkraftutbyggingen i Rana, og i særdeleshet Bjerka-Plurautbyggingen har for friluftslivet og for vilt og fisk, hatt svært uheldige virkninger. På østsiden av E 6 i Rana er nesten alle bekker, og elver for det meste tørrlagt, og de tidligere fiskerike småtjønnene og vannene er enten blitt oppslukt av store innsjøer med kraftige reguleringer av vannstanden, eller de er

blitt en del av et vannoverføringssystem som har hatt sterkt negative virkninger for det opprinnelige fjellfisket. Også for viltproduksjon og alminnelig ferdsel i fjellet har virkningene av neddemmingen av store sentrale fjellområder og en sterk nedtapping i sommersesongen vært problematisk. Eksempelvis nevnes at Kvitsteindalen på sommerstid er blitt en illeluktende sump som man ikke kan forsere eller gå i land fra i båt. Med en regulerings høyde på 43 m i Kalvatnet og Akersvatnet, er ferdsel for allmennheten langs disse store sjøene i mange områder tilnærmet umulig.

De store vasskraftutbyggingene medførte at de store og mest produktive produksjonsområdene i kommunens østlige ble lagt under vann. Dette medførte at viktige yngleområder, oppvekstområder og livsområder for vilt ble borte, og produksjonen er etter nesten 60 år sterkt preget av dette. Det meste av grunnlaget for liv i næringskjedene i fjellet, ligger i dalene og i de lågere delene av fjellet knyttet til vassdrag. Det er derfor naturlig at en neddemming av store områder rundt f. eks. Gressvatnet, Kjensvatnet, Akersvatnet, Grunnvatnet og Kalvatnet har hatt store negative virkninger på viltproduksjonen. Disse fruktbare områdene ved de opprinnelige vannene og vassdragene som både var grunnlag for storvilt- og småviltproduksjon, er for alltid forsvunnet, og det er åpenbart for alle at dette har vært en sterkt negativ årsak til redusert viltproduksjon.

For fisket har langtidsvirkningen etter en kort positiv virkning på fiskebestanden av neddemningen, vært gjennomgående negativ. Særlig har de store magasinene som har oppstått, vært hemmet av ujevn og lav sommervannstand, manglende krav til magsinfylling, og hyppige endringer i vannstand og vannføring samt sterk og hensynsløs nedtapping. Dette har vært svært problematisk for allmennhetens bruk av disse områdene, og de siste års utvikling av enda mer brutal kjøring av Ranaverkene, har forsterket de negative inntrykkene av vannkraftutbyggingen i kommunen. Naturmiljøet i og langs disse vassdragene er sterkt hemmet og delvis helt ødelagt både for fisk, fugl, biologisk mangfold. Friluftslivet her er ikke bare hemmet, men umulig å oppleve både fordi landskapet ikke er fremkommelig på grunn av sump og sterke erosjonsskader, men også fordi man aldri kan være sikker på vannstand og vannføring. For Rana JFF som er sterkt engasjert i arbeid med barn og ungdom, er det et trist faktum at de mange tørre og gjengroddede bekke- og elvefarene, er triste alternativ for nye generasjoner. I en kommune som er større enn Østfold fylke, er det et problem at det er vanskelig å kunne tilby opplæringsfiske i rennende vann i elver og bekker nær tettbebyggelse om en ser bort fra laksevassdraget Ranelva. Både for miljø og allmennheten er derfor økt vannføring i en del av de tørrlagte bekkene i nærområdene, sterkt ønsket.

Rana JFF har med stor undring erfart Statkrafts nesten konsekvente negative holdning til et hvert ønske eller krav fra alle som i prosessen hittil i vilkårsrevisjonen, er fremmet. Man kunne ha ønsket en litt annen holdning fra en energiprodusent som i nesten 60 år har fått utnytte Ranas vannkraftressurser med stor fortjeneste. Særlig er det overraskende at uviljen til å lytte til lokalsamfunnets krav, er fraværende siden forpliktelsene til leveranser til Norsk Jernverk er bortfalt. I dag selges krafta stort sett uten bindinger til lokalsamfunnet, og

Statkraft har f.eks nå solgt ut en vesentlig del av krafta til en utenlandsk interessent som bidrar til en nærmest hensynsløs kjøring av kraftstasjonen slik at vannstanden nedstrøms stasjonen varier sterkt flere ganger i døgnet. Det ble f.eks gjort forsøk med rognplanting i elva nedstrøms kraftstasjonen etter første gangs rotenonbehandling, men dette mislykkes på grunn av den stadige tørrleggingen i elva og sterkt varierende vanntemperatur. Det samme må en anta vil hemme et hvert forsøk på naturlig gyting i dette området. Da konsesjonen til Ranautbyggingen ble gitt, var en jevn energiproduksjon til Norsk Jernverk forutsetningen, og iflg Sortingsproposisjonen ville dette ha ført til en jevn vannstrøm på ca 57 kbm/sek nedstrøms utslippsområdet for kraftstasjonen. Det hadde vært å forvente at en energiproducent i 2017, med nesten 60 års meget lønnsom drift i kommunen, og med helt andre forutsetninger for driften i dag, hadde innsett at dagens vilkårsrevisjoner hjemler både miljøhensyn, hensyn til naturmangfold og respekt for allmennhetens legitime rett til å kreve reviderte konsesjonsvilkår mer tilpasset dagens krav til vannkraftproduksjon.

Ranelva – et nasjonalt laksevasdrag.

Ranelva har status som nasjonalt laksevasdrag, og Ranfjorden har status som nasjonal laksefjord. Denne ordningen som ble vedtatt våren 2007, gjelder hele den lakseførende delen av vassdraget. Den samlede strekningen for anadrom fisk i Ranavassdraget etter en friskmelding i 2020, 5 år etter siste rotenonbehandling, er ca 70 km, (Ranelva ca 55 km, Plura opp til Stupforsen ca 3 km og Tverråga ca 12 km).

Tidligere Rana Laksefiskerforening som nå er en del av Rana JFF, har siden etterkrigstiden hatt et særlig engasjement for arbeidet med villaksen i Ranavassdraget. Foreningen har bl.a klekket og satt ut over 3 mill. sjø-ørettyngel i hovedelva og i sideelva Tverråga fra eget klekkeri i Sjona. Foreningen har deltatt med 40-50 personer i hver av de fire rotenonbehandlingene som dessverre har vært nødvendig for å fjerne gyrosmitte i vassdraget, og foreningen var også en avgjørende aktør for å berge ranalaksen da det ble oppdaget gyrosmitte på stamlaksen i genbanken på Bjerka. Dersom ikke foreningens medlemmer under svært vanskelige forhold hadde klart å fange et tilstrekkelig antall nye stamlaks, er det enighet om at dette var den innsatsen som berget den genetiske ekte ranalaksen fra utryddelse. Rana JFF har også deleid og siden den ble bygd, drevet trappa i Tverråga, og aktivt deltatt i vedlikehold og drift i trappa i Reinforsen. Foreningen har også siden 1988 til 2016 hatt avtale om forvaltning av Rana kommunes eiendom i elva. Den samlede erfaringskompetanse om forholdene i laksevasdraget i foreningen, er derfor stor.

Det er på denne bakgrunnen ganske naturlig at å sikre bedre rammevilkår, og dermed fremtiden for det nasjonale laksevasdraget, er det som foreningen mest av alt, vil vektlegge.

Ranavassdraget var en av de første elvene i Norge der det ble fastslått smitte av Gyrodactylus Salaris (gyro), og gjennom 4 rotenonbehandling (2003, 2004 og 2014, 2015) er det brukt store offentlige ressurser for å bekjempe lakseparasitten. Reetablering av

stedegen laks og sjøørret foregår med utsettingsmateriale fra genbanken på Bjerka (laks) og Haukvik (sjøørret).

Rana JFF er svært glad for det grundige arbeidet (rapport nr. 49/2013 fra NVE) som NVE og Miljødirektoratet (MD) har gjennomført ved å gjennomgå og prioritere alle vannkraftrevisjoner som kan revideres innen 2022. Denne rapporten omfatter også Ranavassdraget som berøres både av Bjerka-Plurareguleringen og Langvatnreguleringen. Dette er en rapport som både følger opp EUs vanndirektiv, Vannforskriften og forvaltningsplan/tiltaksprogram for vannregion Nordland, godkjent av klima- og Miljødept. 1. juli 2016. I Nordland er de to vassdragene 156.Z Ranavassdraget og 151.1Z Røssåga, Bjerka-Røssvatnet plassert i høyeste prioritetskategori (kat 1.1). Rana JFF ser med forventning frem til at prioriteringer og anbefalinger i rapport nr. 49/2013 legges til grunn for å sikre fremtiden for det nasjonale laksevassdraget i forbindelse med vilkårsrevisjonene for Bjerka-Plura reguleringene og Langvatn reguleringen.

En helt avgjørende forutsetning for å nå målsettingen som ligger i opprettelsen av det nasjonale laksevassdraget, er tilførsel av mer vann til de lakseførende delene av Ranavassdraget. For å utløse det potensial for laks- og sjøørretproduksjon som ligger i vassdraget, vil det være helt nødvendig å få fastsatt vilkår og manøvreringsreglement som kan bidra til å redusere de negative konsekvensene for laks og sjøørret som nå tydelig er et resultat av dagens reguleringer. Dette er det også åpnet for å prioritere i vedlegg 2 i Klima- og miljødepartementets godkjenningbrev (Vannforekomster med miljømål som kan medføre krafttap). Disse politiske føringene som tydelig åpner for slipp av miljøtilpasset vannføring, som kan medføre vanntap for kraftproduksjon, er helt avgjørende for å nå miljømålene i den regionale vannforvaltningsplanen. Bare derigjennom er det mulig å bidra betydelig for å oppnå hovedhensikten med et nasjonalt laksevassdrag. Både gytemuligheter og oppvekstforhold for den anadrome fiskebestanden vil vesentlig bedres med en større og mer stabil vannføring i elvene.

I rapport nr. 49/2013 fra NVE er Ranavassdraget plassert i høyeste prioritetskategori 1.1, og følgende tiltak er foreslått:

- Minstevannføring i Plura fra dam Kalvatn hele året for å bedre forholdene for laks, og for å ivareta Sprutforsen som landskapselement.
- Minstevannføring i Tverråga
- Sikre myke overganger mellom vannføringer
- Magasinrestriksjoner i Akersvatn (mer enn i dag)
- Reparasjon/ombygging av laksetrapp og terskler, samt biotoptiltak på anadrome strekninger. Tiltak for å hindre feilvandring av fisk inn i Langvatn (tilpasset kjøring av Langvatn og Reinforsen kraftverk, eventuelt fiskesperre). Eventuelle tiltak for utvandring av ål.

Andre aktuelle tiltak i Ranelva opp til Raufjellforsen som anbefales i forvaltningsplan og tiltaksprogram for vannregion Nordland er:

- Slipp av miljøbasert driftsvannføring ut av Reinforsen og eventuelt over Reinforsen
- Reetablering av sjøørret etter rotenonbehandling ved utsetting av øyerogn/plommeseekyngel over stengte fisketrapper i 2019-2024
- Pålagte utsetninger av laks fra Genbanken på Bjerka
- Restaurere/bygge om laksetrappa i Reinforsen
- Sikre opp- og nedvandring av laks og sjøørret (voksen fisk og smolt) forbi Reinforsen etter friskmelding.

Alle disse foreslåtte tiltakene er innenfor det handlingsrom som er hjemlet innen norsk lov og regelverk og som offentlige ansvarlige myndigheter anbefaler lagt til grunn i forbindelse med de vilkårsrevisjonene som berøre det nasjonale laksevassdraget Ranelva. Rana JFF slutter seg meget sterkt til disse anbefalingene, og har tillit til at resultatet av revisjonsprosessene viser en ansvarlig prioritering av fremtiden for Nordlands nest største anadrome vassdrag.

Rana kommune har i sine revisjonskommentarer for Langvatnreguleringen og Bjerka-Plurareguleringen gitt et sterkt og faglig godt begrunnet krav om minstevannføring i Ranavassdraget oppstrøms Raufjellforsen ved å øke vanntilførsel fra de to sideelvene Gubbeltåga og Virvasselva. Dette kravet støtter Rana JFF meget sterkt av flere grunner. Det aller viktigste for vår organisasjon er at dette området er blitt et mer og mer brukt som utfartsområde av allmennheten i kommunen og for en stadig sterkt økende turisttilstrømming som sommerstid bruker disse to dalførene intensivt siden begge kan nås på bilvei.

Området oppstrøms Raufjellforsen til Polarsirkelen ligger tett opp til E 6, og er hele sommeren et yndet område for turister og folk fra Rana. Elvene i de to sidedalene og Ranelva oppstrøms Raufjellforsen hadde opprinnelig en fin og attraktiv fiskebestand siden det hvert år slapp seg ned fin fisk i hver vårflokk fra de mange fine fjellvannene som har avløp til dalførene. Det er tidligere i denne uttalelsen nevnt at tilgjengeligheten i kommunen til stangfiske i strømmende vann, er blitt svært redusert og fjerntliggende i forhold til befolkningen. Dette området som her er fokusert, er nettopp en slik lett tilgjengelig vannforekomst som i dag er utpekt som sterkt modifisert (SMVF), men som med tilførsel av mer vann kan gjenoppbygges både med hensyn til fiskebestand- og kvalitet. Dette vil fremstå som et svært målrettet tiltak både i forhold til allmennheten, og også i sammenheng med den økende tilretteleggingen for opplevelsesturisme som nå utvikles i kommunen.

Rana JFF er enig i at en økt vanntilførsel øverst i vassdraget bør prioriteres, og at den begrunnelse som ligger i Rapport 49/2013 fra NVE både med hensyn til vandrings- og gyteforhold for laks og sjøørret også kan suppleres med vår erfaringskompetanse når det særlig gjelder utvandring av fisk fra Ranelvas øvre del. I tidsrommet 1993 – 2003 satte foreningen ut 2,5 -3 mill sjøørretkyngel fra eget klekkeri ut i elva fra Raufjellforsen og nedover i vassdraget. Vi observerte

svært tydelig hvor viktig vannstanden var for vellykket utvandring av ungfisken. Dersom vannføringen i elva var stor, og vannstrømmen ved elvemøtet på Røssvoll mellom Ranelva og Langvassåga, var sterk og tydelig mot Reinforsen, registrerte vi ikke feilvandring inn mot Langvatnet, og utvandringsproblemene ned fossen med høy vannstand, var ikke sjenerende problematisk. En del småfisk strøk nok med på turen ned fossen, men den store vannmengden bokstavelig talt, bar ørretungene nedover med små tap. Mengden av tilbakevendt sjøørret i disse årene, viste med all tydelighet at dette var vellykket.

Rana JFF mener på bakgrunn av praktiske erfaringer og observasjoner både i forbindelse med utsetting og utvandring av yngel/smolt, og våre erfaringer med utvandring av utgytt fisk før Laksetrappa i Reinforsen ble stengt, at høy vannføring med tydelig hovedstrøm ned Ranelva og over Reinforsen, er helt avgjørende både for utvandringen fra elva og for å sikre at oppgangen fra en reåpnet laksetrapp, følger en tydelig hovedstrøm som kan redusere feilvandring inn i Langvatnet.

Det er også en viktig erfaring vi har fått når vintervannføringen i elva har vært svært lav i sterke kuldeperioder. Enkelte strekninger med liten strøm, bunnfryser og vil utgjøre en direkte trussel mot gyteområder og yngel som oppholder i disse stillvannsområdene, og her vil økt vannføring være en viktig forutsetning for oppvekstsuksessen i elva. Det er også slik at dagens kjøring av Rana kraftverk er svært ugunstig både nedstrøms utslippskanalen på grunn av svært varierende vannstand, til tider mange ganger i døgnet. Dette gjorde at våre negative erfaringer med rognplanting nedstrøms utslippsstedet, førte til at vi ikke videreførte virksomheten der. Det er rimelig å kunne hevde at heller ikke laksen vil lykkes med gyting i områder som tidvis er tørrlagt, og tidvis er flomrammet. Ovenfor kraftstasjonen helt opp til Kjerrforsen oppstår det særlig med liten vannføring i elva, en oppstuvningseffekt som reduserer mulighetene for gyting siden strømmen rett og slett forsvinner i store perioder.

For Rana JFF tilsier erfaringen særlig etter at Rana kraftverks stabile leveranse til Norsk Jernverk bortfalt, at kravet om manøvreringsreglement for kraftverket må innarbeides, og sikringen av myke overganger mellom vannføringer må etableres som en fast praksis. Disse tiltakene er fra fagmiljø påpekt som viktige tiltak både for bunndyr og anadrom fisk. Gytestrekningene nedstrøms Reinforsen er med dagens kjøring av Rana kraftverk en viktig årsak til at bare en liten del av den 13 km lange strekningen har gode gytemuligheter. En viktig forutsetning for å nå gytebestandsmålet i vassdraget, er tilgjengelige gyteområder. Når så store områder faller ut på grunn av kjøringen i Rana kraftverk, blir tilgjengeligheten til gyteområder så sterkt redusert at det går ut over gytesuksessen både for laks og sjøørret. Særlig har vi erfart at det har gått ut over den sistnevnte som blir den svakeste parten i forhold til laksen i kampen om gyteplassene.

Rana JFF er svært tilfreds med at både Fylkesmannen i Nordland og Rana kommune har krevd økt vannstand i sideelva, Plura, og at forbindelsen til hovedelva må være i orden ved en friskmelding av vassdraget i 2020. Denne forbindelsen kan etableres som en trappeløsning som konsesjonsvilkårene beskriver, men den klart foretrukne løsning vil være et samarbeid med Jernbaneverket om en tilbakeføring av elva til det gamle utløpsdeltaet i Ranelva som var et ypperlig oppvekstområde for småfisken. Et slikt tiltak betinger enten en tunnelloøsning eller en løsning med en jernbanebro over elveløpet, og dette ville reetablere den viktige oppvekstelva Plura som en sterk bidragsyter til forsterking av laksevassdraget. «Pluralaks» var i sin tid et

begrep blant laksefiskerne, og det hadde sin åpenbare begrunnelse. Dette kravet om reparasjon og ombygging av laksetrappet, støttes også i Rapport 49/2013 om nasjonale prioriteringer i forbindelse med vilkårsrevisjoner.

Rana JFF slutter seg ellers i det øvrige til Fylkesmannens og kommunens krav om økt vannføring i Plura ved vannslipp over Kalvassdammen både for å styrke elva som oppvekstelv for laks, som fiskeelv generelt, og for å bringe Sprutforsen tilbake som et svært attraktivt landskapselement som særlig i turistutviklingssammenheng vil bety mye for kommunen.

Tverråga.

Både Fylkesmannen i Nordland og Rana kommune har gitt en utmerket argumentasjon og sterke faglige begrunnelser for en økt vannstand fra denne sideelvas begynnelse fra ei nesten tørrlagt Sauvassåga og helt ned til samløpet med Ranelva. En revitalisering av elveløpet inn til Tverrvatnet med økt vannstand i vannet og i elva ned til Rauvatnet og videre i elva derfra og med Ildgrubfossen til Tverråga, vil bidra sterkt til allmennhetens muligheter til fiske midt i Ranas mest brukte friluftsområde der også Rana JFF driver mye av sitt barne- og ungdomsarbeid. Rana JFF støtter derfor sterkt begge de ovennevnte krav og uttalelser hva angår strekningen Sauvassåga til Ildgrubfossen, og understreker den sterke positive virkningen en relativt liten tilførsel av vann vil ha for hele dette lange og sammenhengende naturområdet med så mange verdifulle naturkvaliteter.

Rana JFF har lang erfaring fra arbeidet med og i Tverråga, eller Revelåga som den vanligvis kalles på folkemunne. Fra Ranelva og opp til Revelforsen i Tverråga er det ca 500 m. Den nederste delen av elva og i elvemunningen er det et meget viktig oppvekstområde for småfisk som ofte står i stimer der. Lenger opp mot fossen er det et område med grov grus som med litt større vannføring ville egne seg ypperlig som gyteområde. En del anleggsarbeid i forbindelse med utbedring av E 12 har nok i de siste par år skapt et behov for en nokså enkel reetablering av den naturlige dyprenna nedenfor og ovenfor den kryssende veien for å bedre oppgangforholdene særlig for stor laks når elva har lav sommervannføring.

Fra Revelfossen kan fisken gå ca 12 km opp mot Ildgrubfossen der to sidebekker, Storbekken og Reinkollbekken renner ut i Tverråga. Begge disse bekkene kan renskes opp for å skape enda bedre gyteforhold for anadrom fisk. Siden NINA så sent som i 2015 etter pålegg fra Miljødirektoratet gjennomførte bunndyrsundersøkelser i elva som viste en økologisk tilstand som er fra God til Svært god, og vår erfaring også har gitt oss klar bekreftelse på at dette er en svært velegnet oppvekstelv for anadrom fisk, så vil økt vannføring opplagt utløse et enda større produksjonspotensial særlig i den øverste delen.

Laksetrappa i Revelfossen eies av Rana JFF og Rana Fiskerforening. Laksetrappa ble ferdig i 1983, og har inntil den ble stengt, vært drevet og vedlikeholdt av RanaJFF, og den har fungert utmerket. Fram til og med 2010 har Rana JFF satt ut ca 100.000 sjøørretyngel i elva fra vårt eget klekkeri i Sjona. Yngelen ble satt ut helt øverst i elva og viste stor overlevelsessevne og vekst.

Laksetrappa som har vært stengt på grunn av gyrosmitten, må forlenges med to-tre kulper for å fungere helt optimalt, og dette arbeidet vil bli iverksatt i regi av faglig relevant ekspertise

allerede denne sommeren. Utgangspunktet her vil være DN-rapport 7-2011, Handlingsplan for restaurering av fisketrapper for anadrom laksefisk.

Rana JFF har hele tiden bare sluppet opp sjøørret, og i perioden 2010-2013 slapp vi opp 728 flotte fisker for naturlig gyting. Dette er ut fra våre erfaringer en ypperlig elv med stort potensial for oppvekst og produksjon av anadrom fisk, men det er opplagt at en mer miljøtilpasset minstevannføring må fastsettes for å utløse hele potentialet. Rana JFF viser her til de meget viktige og faglig sterkt begrunnede krav som er fremsatt av fylkesmannen i Nordland og Rana kommune i denne anledning.

De tiltak som fylkesmannen vektlegger, og som forvaltningsplan og tiltaksplan for vannregion Nordland prioriterer er:

- Reetablering av sjøørret etter rotenonbehandling ved utsetting av øyerogn/plommeseekkyngel ovenfor stengte fisketrapper 2019-2024
- Fisketrappa i Revelfossen må være utbedret før friskmelding i 2020
- Tiltak for å lette oppvandring i Sagfossen dersom den viser seg å være et vandringshinder
- Miljøtilpasning av terskler for å bedre oppvandringsforholdene for sjøørret og laks
- Rensing av kommunalt avløpsvann
- Prioritert for slipp av miljøtilpasset minstevannføring

Rana JFF slutter seg til disse kravene med en tillegghenvisning til det som er nevnt ovenfor om opprensning/reetablering av tidligere dyprenne nedstrøms Revelfossen og muligheten for å legge ut mere gytegrus nedstrøms fossen. I tillegg vil det nok være riktig å starte etablering også av laks fra 2019 under forutsetning av at fisketrappa er utbedret før 2020.

Tiltak for opphjør av fritidsfiske.

Den første tiden etter kraftutbyggingen ble det arbeidet nokså jevnt med tiltak rettet mot opphjør av jakt og fiske, og en egen administrasjon hadde ansvar for -og fokus på dette viktige avbøtingstiltaket. Denne administrasjonen ble avviklet, og i de senere årene har utsetting av fisk opphørt. Noe av dette skyldes nok at nye veterinære bestemmelser ikke tillater at settefisk fra anlegg utenfor vår region, blir utsatt i våre vassdrag. I vår region finnes ikke slike settefiskanlegg for innlands fisk med ønskelig kapasitet. Men den viktigste årsaken til at allmennheten ikke lenger får gleden av årlige utsetninger i småtjønner og andre vassdrag som fritidsfiskerne selv peker ut, er at Fylkesmannen i Nordland i 2016 opphevet det tidligere utsetningspålegget for ørret og røye til fordel for fisketiltak i henhold til kultiveringsplan utarbeidet av Statkraft. Denne kultiveringsplanen er utarbeidet etter et pilotprosjekt i årene 2011-2015, og skal foreløpig gjelde for perioden 2016- 2021.

Rana JFF har ved flere anledninger gitt uttrykk for at vi er svært lite fornøyd med at utsetningspålegget som Statkraft ble pålagt, for det første ikke ble etterkommet i flere år, og så nå fra 2016 er blitt konvertert til fisketiltak. Det opprinnelige pålegget om årlig utsetting av fisk, var en meget populær og synlig kompensasjon for allmenheten etter at de fleste av

de gode fiskevannene på østsiden av E 6 ble regulert inn som deler av de store vannmagasinene med 43 m reguleringshøyde. Utsettingene kunne målrettes mot hyttefelt, lett tilgjengelige fiskeplasser, og lokalt utpekte småtjøenner i samråd med lokalbefolkningen. Rana JFF planla f.eks et fisketilbud langs E 12 som nettopp hadde som utgangspunkt at vi skulle skape attraktive merkede og tilrettelagte fiskemuligheter for barn og unge basert på utsetting av fisk som gav gode fangstmuligheter. Dette ble skrinlagt som følge av at utsettingspåbudet ble opphevet. Den opprinnelige ordningen med et utsettingspåbud var av allmennheten høyt verdsatt fordi det skapte reelle gode fiskemuligheter der folk ønsket, og det var veldig målbart om et konsesjonspålegg ble etterlevd. I tillegg hadde disse utsettingene i nærområdene av hyttefeltene en opplagt rekrutteringsvirkning for barn og unge som nå ikke erstattes av de nye innførte tiltakene.

Rana JFF kommer til å følge den praktiske virkningen av omgjøringen av det opprinnelige konsesjonspålegget med et kritisk blikk fordi vi stort sett får negative tilbakemeldinger på at den synlige gunstige virkningen av pålegget som allmennheten erfarte, nå er forsvunnet. Styringsgruppens sammensetting uten en eneste representant fra kommunen, men med Statkraft, Statskog, fylkesmannen og fylkeskommunen som deltakere, gir også folk i Rana som tidligere deltok i utsetting og kultivering, en følelse at dette er tatt fra dem.

I en kommune med så store kraftutbygginger bør det etter RJFFs mening også tas inn flere krav om tilrettelegging for muligheter til større deltakelse i fritidsfiske for mennesker med fysiske handicap som muliggjør bl.a. tilgang til vassdrag med sterkt varierende vannstand. Med unntak fra Rana JFFs svært godt tilrettelagte anlegg for mennesker med fysiske handicap, i Kløfttjøenna i Lalia, er det få eller ingen muligheter. Det bør derfor som en del av en vilkårsrevisjonen i vår tid tas inn som et naturlig krav for tilrettelegging for allmennheten, både når det gjelder ferdsel og muligheter for fritidsfiske at dette også gjelder mennesker med fysiske handicap.

RJFF vil tillate seg å foreslå følgende konkrete krav for opphjør av jakt og fiske i kommende vilkårsrevisjoner:

1. Det tas inn som et konkret krav at det opprettes et settefiskanlegg i vår region for innlandsfisk, dimensjonert slik at årlig utsetting av fisk i våre vassdrag sikres i henhold til konsesjonskravene. Bygging og drift av anlegget skal være en del av krav til vilkår.
2. Det opprettes et senter for jakt, fiske og friluftsliv i Rana som har ansvar for - og fokus på løpende tiltak og forvaltning innenfor fisk og viltpleie. Dette senteret skal i samarbeid med lokale representanter og fagmiljø utarbeide konkrete utviklings og forvaltningsplaner med tiltaksplaner som sikrer at allmennheten får en årlig rapportering om tiltak og virkninger. Dette "villmarkssenteret" kan være en samarbeidsordning mellom flere naturlige interessenter, men senteret skal ha en fast bemanning, og drift, og personellkostnader skal være sikret gjennom konsesjonsvilkår.

ANLEGGSSVEGER/BÅTOPPTREKK/LANDINGSPLASSER.

De anleggsveiene som ble bygd i forbindelse med kraftutbyggingene i Rana, har utviklet seg til å bli viktige og tjenlige utfartsveger for allmennheten, og de brukes mye i den tiden av året at de er farbare. Disse veiene ble i sin tid bygget etter enkleste krav til standard. Hensikten var å tjene utbyggerens behov for transport langs veiene i utbyggingsperioden og til nødvendig tilsyn med anleggene i driftsperioden. I konsesjonsvilkårene ble det likevel tatt inn krav om at veiene skulle være åpne for allmennheten i den grad utbyggeren tillot dette. Kravet til standard var først og fremst knyttet til at veiene var fremkommelig. I hvilken grad de var det, og med hvilken sikkerhet en kunne ferdes der, var ikke noe tema. Etter nesten 60 års bruk med naturlig slitasje og påvirkning av vind og vær, og med et minimalt vedlikehold, er det behov for å knytte mer konkrete krav til hva begrepet «farbar for allmennheten skal innebære.

I Vassdragsreguleringslovens § 12, nr 6 er det bestemt at anleggsveier som konsesjonæren oppretter, skal være åpne for allmennheten, og NVE har ved åpningen av revisjonen bedt Statkraft ta med noen kommentarer om dette i revisjonsdokumentet.

I en revisjon av vilkårene som nå skal gjelde for mange år fremover, bør det etter RJFFs mening knyttes helt klare krav til konsesjonshaveren om at disse veiene **skal** være åpne for allmennheten i barmarkssesongen, ikke bare når Statkraft finner det for godt. Kravene til vegstandard og sikkerhetsforhold må knyttes opp mot helt spesifikke krav som er definert i Veglovgivningen, slik at det ikke i ettertid kan reises tvil om hvordan vegene skal se ut, vedlikeholdes og holdes farbar, og at dette kravet fastsettes til en standard tilnærmet SA 3. Med den økende tilstrømning av naturbrukere i barmarkssesongen som bruker anleggsveiene, burde det også i samråd med kommune og brukere utvikles flere parkeringsmuligheter på de mest brukte turstartstedene.

Sammenlignet med vegforhold i forbindelse med kraftutbygging i andre deler av landet, skulle det bare mangle om ikke allmennheten i Rana skulle sikres slike vilkår, både for dem som bruker vegene for å nå sine hytter og for dem som ikke har vært så heldige å få slike. Det er viktig å understreke at en her snakker om å sikre allmennheten trygg adgang til attraktive friluftsområder i generasjoner fremover.

Med de store og økende vannstandsvariasjonene som oppleves i våre største fjellvann, har behovet for forsterket fokus på gode landingsforhold økt betraktelig. I deler av sommeren er tørrlagt områder i sterkt nedtappede vann nesten ikke mulig å forsere, og behovet for å sikre muligheter for å komme på land er åpenbare. Når det gjelder muligheter for båtopptrekk og landingsplasser, bør disse utvides, utvikles og forlenges slik at det med reguleringer slik vi har opplevd i de senere år, likevel er mulig å sette ut og ta på land båt fra/til båthenger. I Kalvatnet og i Akersvatnet er forholdene særlig for hyttefolket, noen steder blitt bedret i den siste tiden, men det burde også i samråd med friluftsansjonene vært utviklet

landingsplasser for vanlige fotturister som starter fra damområdene og som skal lande inne i naturområdene ved turiststier, hytter osv. I sommersesongen er det i deler av de nedtappede tidligere lavlandsområdene ikke mulig å komme seg i land gjennom gjørmeflatene.

GENERELLE MERKNADER TIL DEN SENERE TIDS KRAFTPRODUKSJON I RANA

Da konsesjonene til kraftutbyggingene i Rana ble gitt, var det stor oppslutning om disse, fordi begrunnelsene var å sikre de lokale arbeidsplassene på Norsk Jernverk og sikre Norge den nasjonale stålproduksjonen det hadde vært arbeidet med lenge. I dag er bildet forandret. Industribedriftene i Rana kjøper sin energi på kraftbørsen og Ranaverkene som skulle sikre en jevn energistrøm til Jernverket, kjøres nå som et effektverk med kraftbørsen som utgangspunkt. Dagens kjøring skaper voldsomme forstyrrelser i nedre deler av det nasjonale laksevassdraget med flo og fjære flere ganger pr. døgn, og virkningene står i sterk kontrast til det som var forutsatt. En jevn energiproduksjon til Norsk Jernverk ville i henhold til Stortingspr. ha ført til en jevn vannstrøm nedstrøms Ranaverkene, og en betydelig vannmengde som ville ha sikret det nasjonale laksevassdraget både betydelig flere gyteplasser i området nedstrøms Reinforsen, og det ville ha sikret en jevnere oppgang i tørrsøme med svært lav vannstand. Forutsetningene for snart 60 år siden, er sterkt endret, og kravene for årene fremover må utformes i forhold til dette både når det gjelder hensyn til det nasjonale laksevassdraget og når det gjelder avbøtingstiltak for allmennheten for store vedvarende inngrep i kommunens verdifulle naturområder.

Det er også viktig at en i arbeidet med vilkårsrevisjonen i tillegg til fokus på vannstanden i elvene også tar opp konsesjonærens magasin disponering. Dette er et tema som både er reist av jakt og fiske organisasjoner, turistnæringen og av politikere som særlig i det siste har begynt å interessere seg sterkere for forsyningssikkerheten. Selv om konsesjonæren hevder at de holder seg innenfor HRV og LVR, slik de gjør i Ranelva, er dette et tema som må tas opp i forbindelse med revisjonen. Statkrafts hovedargument om effektivt kraftmarked og konkurransekraft må holdes opp mot konsesjonens intensjon og forutsetning om vannføring.

LVK har tatt problemstillingen omkring dagens magasinbruk opp med OED fordi de mener det er et klart behov for revisjon og innskjerping av manøvreringsreglementene for magasin kraftverk. I tillegg til de mange negative sidevirkninger dagens praksis medfører, mener LVK at konsesjonene ikke er nødvendig tilpasset Energilovgivningen og dagens kraftmarked. Konsesjonene er basert på sesonger – fyllesesonger og tappesesonger – med manøvreringsgrenser ut fra lokal oppdekningsplikt, livet i elvene og f. eks is- og flomforhold. Disse forutsetningene er opplagt endret, og selskapene opererer stort sett ut fra lønnsomhetsbetraktninger.

Reinforsen kraftverk ble satt i drift i 1925, og Statkraft har flere ganger presentert planer for et nytt, mer tidsmessig og effektivt kraftverk. Dette gamle kraftverket har dårlig slukeevne, og Statkraft har i sine presentasjonsmøter gitt uttrykk for at det hadde vært ønskelig å kunne

nyttiggjøre seg av de årlige flommene på 500 – 800 kbm/s i elva. Dessuten er jo også vannføringen forbi Reinforsen større enn slukeevnen i ca 8 uker eller mer hver sommer. Disse planene er tydeligvis stilt i bero i påvente av utfall av vilkårsrevisjonene. Hensynet til det nasjonale laksevassdragets behov for mer vannføring både for oppgang og utvandring av fisk burde ha tilsagt en løsning der et moderne kraftverk med større slukeevne både hadde hatt mulighet for å nyttiggjøre større vannføring, og det kunne i stor grad ha forhindret de erosjonsskadene langs Langvassåga og den grusoppbyggingen i Langvassdeltaet som nå oppstår. Dagens løsning med å presse Ranelva mot hrv på Reinforsen og inn i Langvatnet er ingen god løsning verken for miljø eller for å hindre feilvandring av laks og sjørret inn i Langvatnet. Muligheten for en moderne trappeløsning burde også vært sett i en slik sammenheng.

Rana JFF har lang erfaring med laksetrappa i Reinforsen, og en del av våre medlemmer har deltatt aktivt i drift og utvikling av trappa, og sitter derfor med verdifull erfaringskompetanse. RJFF har også et medlem som i en årrekke har hatt avtale med MD om tilsyn. Den videre utvikling av Ranelva som et aktivum for utvikling av anadrom fisk i større målestokk, vil helt avhenge av en optimal løsning for oppgangen av fisken. Det forventes derfor at Miljødirektoratet fram mot 2020 sikrer sterk kompetanse til denne utviklings- og evalueringsprosessen av opp- og nedgangsvandringen for anadrom fisk i vassdraget, siden dagens løsning med utløp fra kraftstasjonen, ikke leder laksen mot trappa som ligger i fossefoten. Dette er et forhold som vi har observert lenge, og uten vannføring i fossen som kan bidra til at fisken går mot fossefoten og trappa, er hele trappeløsningen feil. Dette er et nøkkelpunkt for en vellykket løsning for fiskens oppgang i Ranelva, og må sikres i vilkårsrevisjonen siden dagens utløp fra kraftstasjonen i forhold til laksetrappa, er helt feil.

Dersom det nasjonale laksevassdraget skal ha en framtid etter den forutsetning som ligger til grunn for opprettelsen, burde det nettopp i Reinforsen i denne fasen vært evaluert flere løsninger for optimal oppgang/nedgang enn å lappe på den gamle trappa. Det er flere muligheter som har vært sett på som åpenbart har større potensial for å bli vellykket, enn den som ligger i en lapping på den gamle trappa. Det burde derfor i dagens situasjon i tilknytning til revisjonen vært reist krav om en bred faglig utredning og drøfting av hovedtemaet oppgang/utvandring i Reinforsen. Det har tross alt skjedd en utvikling innenfor dette kompetanseområdet siden den gamle trappa ble bygd, og etter at det hittil er brukt så store offentlige midler for å sikre villaksens framtid i Ranelva, burde det her vært gjort et grundig faglig forarbeid før en optimal løsning ble valgt og utviklet.

Rana JFF har i denne høringsuttalelsen valgt å fokusere mest på det nasjonale laksevassdraget, Ranelva med sideelver, fordi dette vassdraget i lokal, regional og nasjonal sammenheng er så avgjørende viktig å sikre. Dette nasjonale laksevassdraget og den nasjonale laksefjorden, Ranfjorden, ligger midt i et område der nesten 5% av verdens produksjon av oppdrettslaks foregår, og hvor planene for sterk utvikling av denne næringen er planlagt og ønsket. Villaksens utfordringer er i dag mange og voksende. Det er derfor

overordnet viktig at de nasjonale lakse- fjordene og elvene får mulighet til å utvikles i henhold til deres hensikt, siden ca tre fjerdedeler av landets villaksressurs er knyttet til disse. Ranavassdraget er gjennom fire rotenonbehandlinger med etterfølgende reetableringsprogram, tilført store offentlige midler både for å hindre smittespredning, og mest av alt for å være et aktivt produksjonsområde for anadrom fisk nå og i fremtiden. Dette er Nordlands nest største vassdrag, og dersom vassdraget gjennom de to vilkårsrevisjonene som berører det, blir hensyntatt og optimalisert slik all faglighet tilrår, vil det kunne utvikles til en av våre svært viktige muligheter for å redde villaksen i vårt område.

Steinar Høgaas

Leder Rana JFF/Leder NJFF Nordland

Postboks 1273

8602 Mo i Rana
Klubbhus: Mangholmheia
kto. 4509 25 82713
Reg. 992.625.503

Hjemmeside: www.ranajff.no